

SCI-CONF.COM.UA

CURRENT CHALLENGES OF SCIENCE AND EDUCATION

**PROCEEDINGS OF IV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 11-13, 2023**

**BERLIN
2023**

CURRENT CHALLENGES OF SCIENCE AND EDUCATION

Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference

Berlin, Germany

11-13 December 2023

Berlin, Germany

2023

HISTORICAL SCIENCES

111. *Марченко В. О., Комаров І. С.* 538
ЗНАКОВІ ДНІ ЄВРОМАЙДАНУ У ДНІПРІ
112. *Чірікалов О. С.* 542
ЕВАКУАЦІЯ ВІЙСЬК (СИЛ) МОРЕМ У ВОЄННИХ
КОНФЛІКТАХ ХХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОРІЧЧЯ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЇХ ПІДГОТОВКИ ТА
ЗАСТОСУВАННЯ ПРОТИБОРЧИМИ СТОРОНАМИ
113. *Ярощук І. В., Яновська В. В.* 548
ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ НА
РЕГІОНАЛЬНУ АРХІТЕКТУРУ УКРАЇНИ

POLITICAL SCIENCES

114. *Матвійчук М. О.* 553
НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ЧАСТИНА
СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

115. *Abshay A. V., Ivanova A. O.* 560
TRANSLATING ENGLISH LEGAL DISCOURSE IN THE
UKRAINIAN-LANGUAGE SERIES “HOW TO GET AWAY WITH
MURDER”
116. *Riabova K.* 564
THE CULTURAL SIGNIFICANCE OF CHRISTMAS CAROLS IN
GREAT BRITAIN
117. *Бабій І. М., Квасецька Г.-І. С.* 569
ПОНЯТТЯ «ТЕРМІН» У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ
118. *Колесаєва І. М., Онопрієнко Л. Д.* 574
«ПСИХОЛОГІЯ ЕМОЦІЙ» ПОЛА ЕКМАНА ЯК ЗРАЗОК
ПОЛІКОДОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ
119. *Крилова Т. В., Зелінська А. О.* 577
СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОТИВНИХ ОДИНИЦЬ ДЛЯ
СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ У
ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ
120. *Круглякова К. О., Холодов О. Б.* 582
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕПЛІК ШУТА ФЕСТЕ У КОМЕДІЇ
В. ШЕКСПІРА «ДВАНАДЦЯТА НІЧ»
121. *Линтвар О. М., Чужба В. В.* 585
ПЕРЕКЛАДАЦЬКА СТРАТЕГІЯ ВАСИЛЯ СТУСА В
УКРАЇНСЬКОМУ ВІДТВОРЕННІ ПОЕЗІЇ РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА
122. *Матвійчук Г. В.* 592
МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ
ТА ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ П'ЄСИ БЕРТОЛЬТА
БРЕХТА «МАТІНКА КУРАЖ ТА ЇЇ ДІТИ»

ПОНЯТТЯ «ТЕРМІН» У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Бабій Ірина Михайлівна,

к.філол.н., доцент

Квасецька Галина-Ірина Степанівна,

магістрантка

Тернопільський національний педагогічний університет

ім. Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

Вступ. / Introductions. У сучасній лінгвістиці в останні десятиліття помітно зріс науковий інтерес до термінологічної лексики. Традиційно дослідники розглядають термін як особливий знак серед лексем національної мови або використовують для ілюстрації теоретичних засад загального термінознавства.

Термінологія, на відміну від інших лексичних шарів, характеризується великою кількістю запозичень з інших мов. І.І. Огієнко розглядав запозичення в термінології «як межу між штучними і природними мовами» [5, с. 11]. Термінологічна лексика характеризується такими ж рисами та тенденціями, що й інші шари лексики.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи – описати поняття «термін» у сучасній лінгвістиці, визначити способи творення термінів, розглянути вимоги до термінів та їх класифікацію.

Матеріали та методи./Materials and methods. У роботі здійснено критичний аналіз науково-методичної літератури, застосовано описовий метод.

Результати та обговорення./Results and discussion. Дослідженню термінології присвятили свої праці такі вчені: І. М. Кочан, Г. П. Мацюк, Т. І. Панько, В. І. Пілецький, М. О. Вакуленко, В. В. Захарчин, О. В. Медведь, Л. Г. Боярова, І. А. Ярошевич, О. О. Тараненко, Л. О. Симоненко, Л. М. Полюга, Н. І. Овчаренко, В. М. Русанівський та ін.

Як стверджують вчені-мовознавці, «базою для терміна слугує лексична одиниця мови, з якої він виростає, та є так званим мовним субстратом терміна.

Змістовні та формальні ознаки утворюють термінологічну сутність терміна» [2, с. 30-31].

О.Д. Пономарів дає таке визначення: «*Термін* (лат. *terminus* – божество меж та кордонів) – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови і підпорядковується її законам» [4, с. 92]. Від слова термін утворилося слово термінологія.

У науковій літературі поняття «термінологія» має два значення:

1) *сукупність термінів*, тобто «слів або словосполучень, що висловлюють специфічні поняття з певної галузі науки, техніки чи мистецтва, а також сукупність усіх термінів, наявних у тій чи іншій мові. Від звичайних слів терміни відрізняються точністю семантичних меж» [2, с. 3];

2) *розділ лексикології*, який вивчає терміни різних галузей знань. «Термін часто являє собою центральну частину висловленої думки, від нього залежить її спрямування. Через це й виникає практична потреба відрізнити термін від нетерміна, щоб з особливою увагою поставитись до правильного його вживання» [2, с. 4].

Поняття «термін» має певні диференційні ознаки. Крім того, сучасна мова науки і техніки висуває до термінів певні вимоги, а саме:

1) *системність*. Системність є однією з найважливіших властивостей терміна. «Термін називає поняття й займає конкретне місце у певній системі понять, яка є відбиттям або наукової теорії, або наукової технічної класифікації, або узагальненої ідеї концепції в певній галузі, підгалузі знання» [2, с. 26]. Належність терміна до певної системи, тобто до певного термінополя, є його суттєвою ознакою, що відрізняє термін від звичайного слова.

2) *однозначність*. Термін має називати одне наукове або технічне поняття, а поняттю має відповідати один термін. «У своєму термінополі термін є однозначним, тому що поле грає для терміна таку ж роль, що контекст для загальноновживаної лексики» [2, с. 27]. Наприклад, термін «*корінь*» у

математичному термінологічному полі має значення: величина, що при піднесенні її до певного ступеня дає дане число; у біологічному термінологічному полі – це частина рослини, що міститься в землі; у граматичному термінологічному полі визначає головну частину слова (без афіксів), що виражає його основне (лексичне) значення.

3) *мотивованість*. Мотивованість – це така мовна форма терміна, яка допомагає зрозуміти поняття, яке він позначає, без звертання до тлумачного термінологічного словника. Сьогодні велику кількість термінів створюють шляхом найменування всіх суттєвих ознак об'єкта термінування. «Довжина таких термінів і може досягати навіть 10 і більше слів. Наприклад, криголамно транспортний ліхтеровоз-контейнеровоз, ударно-поворотний спосіб буріння, дискова пневматична ручна пила тощо» [2, с. 27].

4) *точність*. Терміни мають бути точними, але «у термінознавстві існує поняття «хибномотивований термін». Такі терміни створюються з різних причин. Зміна ознак поняття, для прикладу «чорні метали». Спочатку до них належало тільки залізо, тобто ознакою був саме колір. Зараз до складу чорних металів входить і марганець, проте він не має чорного кольору, їх об'єднують спільні поклади залізо марганцевих руд, тобто ознакою стало спільне місце залягання. Ось чому термін «чорні метали» вважається хибномотивованим» [2, с. 27].

5) *відсутність синонімів*. Терміни-синоніми в одній терміносистемі можуть заважати взаєморозумінню фахівців. «Д. С. Лотте висунув до науково технічного терміна наступні вимоги: системність; незалежність від контексту; однозначність; точність та лаконічність. Термін не повинен бути полісистемним, омонімічним, синонімічним» [2, с. 34].

Термінологічна лексика як невід'ємна частина лексичного складу мови є результатом складного історичного процесу, котрий визначається законами розвитку мови і техніки, наукової теорії та культури кожної країни. Терміни вживаються в офіційно-діловому та науковому стилі.

Науковці виділяють такі основні способи творення термінів української

МОВИ:

1. Вторинна номінація – використання наявного в мові слова чи словосполучення для називання наукового поняття: *споживчий кошик, гальмівний барабан, словотвірна модель*.

2. Словотвірний – утворення термінів за допомогою афіксів (префіксів: *надвиробництво*), способом складання (*рентген-апарат, блок-матриця, радіохвилі*), аббревіації (*ГЕС, СЕП* – система електронних платежів).

3. Синтаксичний – використання словосполучень для називання наукових понять (*словотвірна парадигма, словотвірний ланцюг*).

4. Запозичення – називання наукових понять іншомовним словом: *картридж, департамент, рейтинг, бюджет, комунікація*).

Причини існування в сучасній українській мові «великої кількості запозичених термінів різноманітні, наприклад: запозичення терміна разом з новим поняттям: бонус – «додаткова винагорода», «додаткова цінова знижка»; паралельне використання власного і запозиченого терміна в різних сферах (наприклад, у науковій і навчальній): рамбурсувати – повертати борг, процент відсоток, імпорт – ввіз; пошук досконалішого терміна, внаслідок чого паралельно існують запозичення і власні терміни: пролонгація – подовження терміну чинності угоди; відсутність досконалого власного терміна, який би відповідав вимогам до терміна: ліквідат – «юридична особа-боржник, до якої висунуто фінансові вимоги у зв'язку з її ліквідацією» [1, с. 145].

Як правило, за структурно-словотвірними параметрами терміни можуть бути простими за структурою словами, а також у формі складних слів, термінів словосполучень, термінів-аббревіатур. За лексико-семантичними ознаками дослідники розрізняють вузькоспеціальні (*префікс, інтерфікс, підмет, гіпотенуза, мікропроцесор*) та загальнонаукові (*концепція, теорія, формула, пристрій*) терміни, терміни суміжних галузей (*звук, репертуар*).

Висновки./Conclusions. Таким чином, сьогодні вивчення термінологічної лексики є важливим завданням дослідників. Терміни характеризуються певними диференційними ознаками, виконують вагому роль у мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпова В. Л. Термін і художнє слово // Науково-технічний прогрес і мова. Київ, 1978. С. 137 – 149.
2. Кияк Т. Лінгвістичні аспекти термінології. Підручник. Київ, 1989. 104 с.
3. Молодід Т. К. Метафоризація термінів // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. Київ: Наук. думка, 1972. С.135–149.
4. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. Підручник. Київ: Либїдь, 1993. 248 с.
5. Огієнко І. І. Українська граматична термінологія : Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її. Київ, 1908. 79 с.